

AASTA 1756 LEOPOLD MOZARTI ELUS JA MOZARTITE KODUD

ELS HEINSALU

Aastat 2006 tähistatakse Mozarti aastana. Kakssada viiskümmend aastat tagasi, 27. jaanuaril 1756 sündis Salzburgis **Wolfgang Amadeus Mozart**, ristitud Johann Chrysostom Wolfgang Theophilus Mozart. Ent toleaegsele muusikamaailmale oli ühe poisslapse ilmaletulekust märksa olulisem sündmus hoopis ühe raamatu väljaandmine, milleks oli „**Versuch einer gründlichen Violinschule**”, õpik viiulimängu põhi- alustest. Peagi tõlgiti see raamat ka hollandi, prantsuse ja vene keelde, mis tõi autorile kuulsuse Euroopa muusikute seas. Raamatus jagatakse juhiseid, kuidas hoida viiulit ja kasutada poognat. Kirjeldused on nii põhjalikud, et ka meieaegsed muusikud saavad selle abil taasluua viisi, kuidas musitseerisid keelpillimängijad XVIII sajandil. Raamatu autor oli **Leopold Mozart**, mees, keda tänapäeval teatakse eelkõige kui Wolfgang Amadeus Mozarti isa. Kui Leopold Mozarti nime ei varjutaks tema palju kuulsama poja nimi, mäletatakse teda kui andekat heliloojat ja suurepä- rast õpetajat, muusikut, kel oli visioon ideaalsest viiulist ajal, mil iga meister valmistas pilli oma mõõtude järgi.

Johann Georg Leopold Mozart (1719 – 1787), raamatuköitja Johann Georg Mozarti (1679 – 1736) ja tolle abikaasa Anna Maria (1697 – 1766) poeg, sündis 14. novembril 1719 Augsburgi linnas Frauentorstraße majas

number 30. See maja asub toomkirikust veidi maad edasi, linna endisaegsete müüride, Fischertori (Kalurivärava) poole, Romantilisest Hotellist diagonaal- lis üle tee. Kui veel eelmisel suvel pidi Mozarthausi (Mozartite maja) leidmi- seks elamute numbraid lugema ja ka siis jäi see suhteliselt märkamatuks, kuna oli ümbritsetud rohelise looriga, siis nüüd- seks on maja leidmine palju lihtsam. Käesoleva aasta 26. jaanuaril avati Leo- pold Mozarti sünnikodu pärast reno- veerimist taas muuseumina.

Leopold Mozart sai hariduse jesuiiti- delt, käies St Salvatori Gümnaasiumis (1727 – 1735) ja hiljem lütseumis (1735 – 1736). Pärast isa surma siirdus ta Salzbur- gi, kus astus 1737. aastal ülikooli õppima filosoofiat ja õigusteadust. Juba aasta hil- jem sai ta filosoofias bakalaureuse kraa- di, kusjuures tema tööd tunnustati kiitu- sega. Septembris 1739 aga, enne kraadi kaitsmist juuras heideti ta ülikoolist väl- ja, kuna puudus liiga sageli õppetööst – muusika paelus teda rohkem.

Lahkunud koolist, leidis Leopold Mozart tööd kammerteenrina, ent tema kohustused olid muusiku omad. Ilmselt sai ta oma ülesannetega hästi hakkama, sest juba mõne aasta pärast (1743) män- gis ta Salzburgi vürsti-peapiiskopi kam- merorkestris, misjärel sai temast ka viiu- li- ja klahvpillide õpetaja.

Olles sissetulekuga kindlustatud, abiellus Leopold Mozart 21. novembril

1747 Salzburgi katedraalis **Anna Maria Walburga Pertliga** (1720 – 1778). Leopold Mozart oli selleks ajaks 28-aastane ning tema pruut 27, soovi abielluda olid nad juba aastaid südames kandnud. Neile sündis seitse last, kellest ainult kaks elasid lapseeas vanemaks: tütar Maria Anna Walburga Ignatia (1751 – 1829), hüüdnimega Nannerl, ja tema noorem vend Wolfgang Amadeus (1756 – 1791). Olgu siinkohal mainitud seegi, et Anna Maria Pertl, kes koos Nannerliga esineb Mozartite pereloo teatrilavastuses kõrvaltegelasena, oli silmapaistvalt haritud naine ning pärit kõrgemast ühiskonnakihist kui Leopold Mozart. Ent tema perekond oli vaesunud ja see tegi võimalikuks abielu Mozartiga. Osa laste muusikalisest andekusest pärines kindlasti ka temalt.

Nagu juba eespool öeldud, oli peale poja sünni Leopold Mozartile oluline sündmus aastal 1756 ka tema kirjutatud viiuliõpiku väljaandmine. Raamatu trükkis Augsburgis Mozarti hea sõber Johann Jakob Lotter. 1757. aastal nimetati Leopold Mozart õukonna heliloojaks, seejärel orkestri teiseks viiuliks, aastal 1763 kapellmeistriks. 1760. aasta paiku oli Leopold Mozart loovuse kõrgpunktis, ent just sel ajal loobus ta viiulitundide andmisest ning ka komponeerimisest, et pühendada kogu teenistusest vaba aeg oma laste õpetamisele. Tänu Leopold Mozartile on säilinud ja dateeritud paljud Wolfgang Amadeusi varased tööd ning tõenäoliselt on talle omistatud tööde hulgas üsna mitu, mis tegelikult on tema isa komponeeritud või vähemalt tugevate isa mõjudega. Wolfgang Plath on kirjutanud: „Wolfgang seisab kindlalt oma isa õlgadel ning alustab nõnda sealt, kus Leopold Mozart lõpetas. Isa ja poja vahel on katkematu ajalooline side.”

Palju on vaieldud selle üle, kas Wolfgang Amadeus Mozart oli geenius või on tema muusika üksnes vaevarikka töö

tulemus. See ei ole aga selle kirjutise teema. Igatahes oli Leopold Mozarti jaoks Wolfgang Amadeus ime ning selle ime ära tundmine muutis enam kui kümneaastase kogemusega muusikaõpetaja ning kaine ja kriitilise meelega mehe elu. Ta ei tundnud üksnes vastutust olla isa ja õpetaja, vaid ka misjonär. 1768. aastal kirjutas Leopold Mozart: *Ma võlgnen seda Kõikvõimsale Jumalale, või ma olen kõige tänamatum olevus. [...] Ja kui see on mu kohus veenda maailma selles imes, siis just praegu, kui inimesed naeruväärivad kõike, mida nimetatakse imeks, ja eitavad kõiki imesid.*

Ajalugu pole Leopold Mozarti vastu kuigi lahke olnud. Temast loodud pilt kujutab auahnet meest, kelle looming polnud suuremat väärt ning kes soovis poja kaudu oma saavutamata eesmärgideni jõuda. Üsna vaikselt vaadatakse mööda asjaolust, et raamatukõitja pojast oli saanud õukonna kapellmeister; et Leopold Mozart oli haritud ja intelligentne mees, keda teati tolleaegses Euroopa muusikamaailmas; kelle heade sõprade hulka kuulusid paljud kuulsad muusikud.

Wolfgang Amadeusi ja Anna Maria lapsepõlv oli täis reise ning Leopold Mozartile heidetakse tihti ette nende reise mõju Wolfgang Amadeusi tervisele, ent ei saa ette heita nende reise mõju ka tema loomingule. Alles möödunud suvel Salzburgis Mozartite kodusid külastades adusin ma Leopold Mozarti tegelikku tarkust ja võimekust. Mozartite reiseid panid perekonna tihti rahalistsesse raskustesse ning sundisid Leopold Mozartit hooletusse jätma oma ametialased kohustused, aga nendest probleemidest hoolimata pidas ta oma laste haridust – ja mitte ainult muusikaalast – tähtsamaks kui midagi muud.

Mozartite kodud tekitavad tunde intelligentsest ja kokkuhoidvast perekonnast. Kui Leopold Mozartil ei olnud oma kohustuste tõttu õukonnas võima-

Els Heinsalu, foto

Mozartite suguvõsa maja Augsburgis.

lik Salzburgist lahkuda, siis saatis Wolfgang Amadeusi tema ema. Leopold Mozart armastas sügavalt oma naist ning neid peeti üheks veetlevaimaks paariks Salzburgis. Olles ilma jäänud nii paljudest lastest, oleksid nad jumaldanud Maria Annat ja Wolfgang Amadeusi ka siis, kui lapsed oleksid olnud muusikas andetud.

Luues tänapäeval pilti Leopold Mozartist ja Wolfgang Amadeus Mozartist, ei tohiks ära unustada, et tolle aja maailm oli teistsugune kui meie oma.

Kui külastate Mozarti-linnu Viini ja Salzburgi või satute Münchenisse, astuge võimaluse korral läbi ka Saksa Mozarti-linnast Augsburgist, mis pole kahest eespool nimetatust kuigi kaugel;

mitmekesi reisisid ja Baieri piletit kasutades pole see läbi astumine ka kuigi kulukas. Erinevalt Salzburgist ei kohta te Augsburgis igal tänavanurgal šokolaa-dipoiss Mozartit, ent kogu vanalinn jutustab teile tema perekonnast ja ajast. Mozartid on pärit Švaabimaalt ning alates aastast 1643 elas Mozartite perekond Augsburgis, kus perekonna liikmed töötasid käsitöölise ja kunstkäsitöölisena. **Augsburgi Mozarthausi** külastades te saate aimu Wolfgang Amadeusi esiisade maailmast; saate teada, et Leopold Mozarti soov olla sõltumatu polnud sugugi väiksem kui tema poja oma, ega ka tema isepäisus, mille juured ulatuvad, ma arvan, just siia, Švaabimaale.

Wolfgang Amadeus külastas „Papa kodulinna“ aastatel 1763, 1766, 1777, 1781 ja 1790. Ta külastas raekoja Kuldset saali, musitseeris Fuggerei kontserdisaalis ning peatus Valge Voona hotellis, kus mälestustahvel seda külaskäiku tänaseni meeles peab. Wolfgang Amadeus külastas ka orelimeister Johann Andreas Steini selle kodus Maximilianstraße ning mängis Barfüßerkirche (paljasjalgse munga kirik) ja St Ulrichi kiriku orelil. Kindlasti viis tema tee ka Jesuitengassele, kus tema isa oli suurema osa Augsburgi-ajast elanud ja hariduse saanud ning kus elas tema nõbu Maria Anna Thekla Mozart, keda kutsuti hellitavalt Bäsleks ja keda peamiselt selle nime all tuntakse ka praeguseni. Kuigi selle väikese tänava toleaegsetest hoonetest on säilinud vaid vähesed, astuge teiegi sealt läbi ja külastage ka jesuiitide väikest Kuldset saali. Kuigi Leopold Mozart tegi kaasa jesuiitide teatri-lavastustes, ei esinenud ta küll kunagi selles ruumis, nagu see on tänaseni säilinud, saal valmis alles siis, kui tema elas juba Salzburgis, aga minu arvates on see saal palju hurmavam kui raekojas asuv suur Kuldne saal ning pealegi saate seal mõndagi huvitavat teada jesuiitide osast omaaegses hariduselus.

Kuigi Leopold Mozart elas pärast isakodust lahkumist ülejäänud elu Salzburgis, jäi ta alatiseks ka Augsburgi kodanikuks. Praegu on see Augsburgi linnale suur au. Tänavu 12. – 28. maini toimub Saksa Mozarti-linnas Augsburgis 55. Saksa Mozarti-pidu, mis tähendab päevi ja öid täis muusikat, eelkõige Mozartite oma. Lisaks sellele leiab 17. – 28. maini aset kuues rahvusvaheline Leopold Mozarti viiulikonkurss, mille au-president on **Gidon Kremer**. Näha saab nende päevade jooksul ka mitmeid aardeid tuntud viulimeistri Claude Lebet' erakogust, sealhulgas üht Wolfgang Amadeusi lapsea viiulit. Lastel ja lapsemeelsetel soovitan külastada Augsburgi Nukuteatrimuuseumi, kus 21. maini on avatud vahva väljapanek „Mozart nukumängus“. Ning 15. maist oktoobri lõpuni on avatud näitus pealkirjaga „Mozarti maailmad“. Viimase raames saab kahel esimesel nädalal näha ka Leopold Mozartile kuulunud viiulit, mis muidu asub Viini Kunstiajaloo Muuseumis. 16. mail saab seda viiulit, äratatuna ellu Maria Bader-Kubizeki ja Richard Fulleri poolt, väikeses Kuldses saalis koos Johann Andreas Steini haamerklaveriga ka kuulda.

Kirjandust:

1. Bernd Weißner, Michael Loerke. Mozart und Augsburg, „Vatterstadt meines Papa“. Weißner-Verlag, Augsburg, 2005.
2. Josef Mancal, Wolfgang Plath. Leopold Mozart, Auf dem Weg zu einem Verständnis. Augsburg, 1994.
3. Josef Mancal. Die Mozarts in Augsburg und Schwaben. Augsburg, 1991.
4. Veronika Beci. Die Familie Mozart. Artemis & Winkler Verlag, 2005.

Vaata ka:

www.mozartstadt.de
www.deutsche-mozart-gesellschaft.de

ELS HEINSALU (s 1980) *on füüisik, Tartu Ülikooli doktorant, kes praegu tegutseb Augsburgis.*